

Esošās situācijas izvērtējums un risinājumu izstrāde optimālākā modeļa ieviešanai meža uguns apsardzības un ugunsdzēsības funkciju tālākai nodrošināšanai valsts un privātajos mežos Latvijā

Pasūtītājs:

Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienests
Reģ. nr. 90000049834
Talejas iela 1, Rīga, LV-1026

Izpildītājs:

PricewaterhouseCoopers SIA
Reģ. Nr. 40003142793
Kr.Valdemāra iela 21-21, Rīga, LV-1010

Kopsavilkums

Meža uguns apsardzība un ugunsdzēsība valsts un privātajos mežos un purvos Latvijā ir nozīmīgas funkcijas, lai novērstu potenciālo valsts apdraudējumu un nodrošinātu sabiedrības drošību, it īpaši ņemot vērā klimata pārmaiņu nelabvēlīgo ietekmi. Valsts civilās aizsardzības plānā mežu un purvu ugunsgrēki ir noteikti kā viens no apdraudējuma veidiem, norādot tam arī ārkārtējām situācijām paredzētus preventīvus, gatavības, reaģēšanas un seku likvidēšanas pasākumus, piemēram, meža ugunsnedrošā laikposma noteikšana, meža novērošana no uguns novērošanas torņiem, ugunsgrēku ierobežošanas un dzēšanas darbi.

Valsts meža dienests (VMD) ir atbildīgā valsts pārvaldes iestāde par uguns apsardzības uzraudzību un ugunsdzēsības nodrošināšanu mežos un meža zemē. VMD cieši sadarbojas ar Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienestu (VUGD) meža ugunsgrēku atklāšanā un dzēšanā, kas savukārt īsteno valsts politiku ugunsdrošības, ugunsdzēsības, civilās aizsardzības un vienotā ārkārtas palīdzības izsaukumu numura "112" darbības jomā, uzrauga normatīvajos aktos noteikto ugunsdrošības un civilās aizsardzības prasību ievērošanu, kā arī veic ugunsdzēsības un glābšanas darbus. Gan VMD, gan VUGD saskaras ar grūtībām nodrošināt pietiekamu kapacitāti iepriekšminēto funkciju īstenošanai.

Pētījuma ietvaros tika veikta esošās situācijas analīze, t.sk. materiāltehniskā nodrošinājuma, finanšu resursu un cilvēkresursu novērtējumu valsts un privāto mežu un purvu uguns apsardzības un ugunsdzēsības jomā un ārvalstu labās prakses analīze, lai atrastu ekonomiski pamatotāko, sociāli un ekoloģiski atbildīgāko un efektīvāko ilgtermiņa risinājumu valstī meža uguns apsardzības un ugunsdzēsības valsts un privātajos mežos un purvos funkciju nodrošināšanai dabas resursu saglabāšanas, nacionālās drošības un klimata pārmaiņu kontekstā, līdz ar to nodrošinot Valsts civilās aizsardzības plāna un civilās aizsardzības uzdevumu izpildi.

Esošās situācijas analīzē tika izvērtēta meža uguns apsardzības un ugunsdzēsības funkciju nodrošināšana valsts un privātajos mežos Latvijā. Jāatzīmē, ka meža zemes Latvijā aizņem 53% no kopējās Latvijas teritorijas un puse no tām pieder Latvijas valstij. Absolūti lielākā daļa meža ugunsgrēki bijuši ar uguns skarto platību zem 1 ha un tie visbiežāk notiek teritorijās ar augstu iedzīvotāju blīvumu. Savukārt lielākā uguns skartā platība ir teritorijās, kurās ir vāji attīstīta meža uguns apsardzības infrastruktūra, kā arī militārajos poligonos. Vērts vērst uzmanību, ka valstī izsludinātais ugunsnedrošais laikposms ilgst 4 mēnešus, taču reālais ugunsnedrošais laikposms faktiski ir ilgāks nekā oficiāli noteiktais.

Institucionālo ietvaru meža uguns apsardzības un ugunsdzēsības funkciju īstenošanai regulē vairāki normatīvie akti un iestāžu savstarpējās vienošanās. Attiecīgi šobrīd normatīvais ietvars neparedz vienotu regulējumu mežu un purvu ugunsgrēku ierobežošanai, atbildīgā institūcija mainās atkarībā no meža vai purva atrašanās vietas. Piemēram, VMD ir atbildīgs par meža ugunsgrēku dzēšanu Latvijas teritorijā, savukārt VUGD ir atbildīgs par meža ugunsgrēku dzēšanu Rīgas, Daugavpils un Jūrmalas pilsētas administratīvajā teritorijās.

Ārvalstu labās prakses analīzes ietveros tika apskatīta četru valstu (Igaunijas, Zviedrijas, Polijas un Vācijas) pieredze meža uguns apsardzības un ugunsdzēsības jomā gan veicot galda izpēti, gan apmainoties ar pieredzi intervijās un ārvalstu pieredzes vizītēs. Lai gan ārvalstu pieredze nav tieši piemērojama Latvijas situācijai, tomēr ir vairāki elementi, kuru ieviešana būtu iespējama, piemēram:

- Vairāk iesaistīt mežu apsaimniekotājus un īpašniekus preventīvo darbību veikšanā, un pēc likvidācijas uzraudzībā. Potenciāli nosakot par pienākumu, veidot reģionālos kooperatīvus vai biedrības. Kā arī izvērtēt iespējas ieviest maksas pakalpojumu, sniedzot atbalstu preventīvo pasākumu un pēc likvidācijas uzraudzības veikšanā.
- Pārņemt Polijas ugunsnedrošā laikposma ilguma metodiku, iekļaujot sagatavošanās periodu, un mākslīgo ūdens ņemšanas vietu ierīkošanu.
- Pārņemt Polijas praksi, ka uz meža ugunsgrēku vienlaicīgi izbrauc gan ugunsdzēsēji, gan mežziņi. Paredzot, ka glābšanas darbu vadītājs vienmēr ir VUGD amatpersona, savukārt mežziņi var norādīt nepieciešamās infrastruktūras atrašanās vietu un sniegt ekspertu viedokli.
- Piesaistīt brīvprātīgos ugunsdzēsējus meža ugunsgrēku dzēšanā un pēc likvidācijas uzraudzībā.
- Dienestos iegādāties un izmantot vieglās ATV un UTV automašīnas. Kā arī izvērtēt iespējas nodrošināt gaisa atbalsta resursu, nomājot to privātā sektora vai sadarbojoties ar aeroklubiem.

Pētījuma ietvarā veikta meža uguns apsardzības un ugunsdzēsības sistēmas attīstības scenāriju (risinājumu) modelēšana, nosakot to izveides pamatprincipus un iekļaujamos elementus, kā arī priekšlikumu izstrāde vispārējiem meža un purva uguns apsardzības un ugunsdzēsības funkciju efektivizācijas elementiem, kas ieviešami neatkarīgi no scenārija, un ir balstīti uz projekta ietvaros veikto esošās situācijas analīzi un ārvalstu

pieredzes izpēti, tajā skaitā intervijās, ārvalstu pieredzes vizītēs un darbsemināros gūto informāciju. Pētījuma ietvarā tika izveidot 5 scenāriji, kuri tika detalizēti analizēti darbsemināros ar iesaistītajām pusēm. Jāatzīmē, ka visi scenāriji tika veidoti paredzot, ka tiek nodrošināts nepieciešamais finansējums optimālai funkciju nodrošināšanai.

Attēls 1. Izstrādātie scenāriji meža uguns apsardzības un ugunsdzēsības funkcijas tālākai nodrošināšanai

 1. scenārijs Esošās normatīvās situācijas atspoguļojums, nodrošinot nepieciešamo finansējumu	 2. Scenārijs Savvaļas, tai skaitā meža, ugunsgrēku dzēšanas un vadības kapacitātes palielināšana VUGD un VMD	 3. Scenārijs VUGD iesaistās meža ugunsgrēku dzēšanā atsevišķos Latvijas reģionos	 4. Scenārijs VUGD nodrošina meža ugunsgrēku dzēšanu teritorijās ar paaugstinātu iedzīvotāju blīvumu	 5. Scenārijs VUGD nodrošina meža ugunsgrēku dzēšanu visā Latvijas teritorijā
» VMD veic meža uguns apsardzības funkcijas, ugunsgrēka vietas atklāšanu un meža ugunsgrēka vietas pēc likvidācijas uzraudzību. » Tiek nodrošināts nepieciešamais finansējums optimālai funkciju īstenošanai.				
» VMD ir atbildīgs par meža ugunsgrēku dzēšanu Latvijā. » VUGD ir atbildīgs par meža ugunsgrēku dzēšanu Rīgā, Daugavpilī un Jūrmalā, pēc nepieciešamības iesaistoties meža ugunsgrēku dzēšanā Latvijas teritorijā.	» VMD ir atbildīgs par meža ugunsgrēku dzēšanu Latvijā. » Nepieciešamības gadījumā, kad VMD resurss nav pietiekams atbilstoši VMD resursu iesaistes operacionālajam plānam, VUGD tiek iesaistīts meža ugunsgrēku dzēšanā.	» VMD ir atbildīgs par meža ugunsgrēku dzēšanu Latvijā. » VUGD ir atbildīgs par meža ugunsgrēku dzēšanu Rīgā, Daugavpilī un Jūrmalā, pēc nepieciešamības iesaistoties meža ugunsgrēku dzēšanā Latvijas teritorijā. » VUGD pārņem atbildību par meža ugunsgrēku dzēšanu atsevišķos reģionos un vietās, kur ir nepietiekams VMD MUS un garāžu pārklājums.	» VMD ir atbildīgs par meža ugunsgrēku dzēšanu Latvijā. » VUGD ir atbildīgs par meža ugunsgrēku dzēšanu Rīgā, Daugavpilī un Jūrmalā, pēc nepieciešamības iesaistoties meža ugunsgrēku dzēšanā Latvijas teritorijā. » VUGD pārņem atbildību par meža ugunsgrēku dzēšanu Latvijas valstpilsētās un Rīgas reģionā.	» VUGD nodrošina meža ugunsgrēku dzēšanu visā Latvijas teritorijā.

Balstoties uz scenāriju salīdzinošo novērtējumu, kas ietver risinājumu ietekmi uz funkciju nodrošināšanu, nepieciešamajām izmaksām un ieviešanas sarežģītību, kā arī priekšrocību un trūkumu, un SVID analīzi, kā optimālākais scenārijs tika izvēlēts **2. scenārijs Savvaļas, tai skaitā meža, ugunsgrēku dzēšanas un vadības kapacitātes palielināšana VUGD un VMD**, kas pēc savas būtības ir veidots kā stiprināts esošās situācijas atspoguļojums. Secināts, ka scenārija stiprās puses un iespējas ievērojami atspēko tā potenciālos riskus un izmaksas. Kā arī scenārija ieviešana neparedzas būtiskas normatīvā ietvara izmaiņas, tādējādi atvieglojot tā ieviešanu, vienlaikus optimizējot un uzlabojot funkcijas efektivitāti.

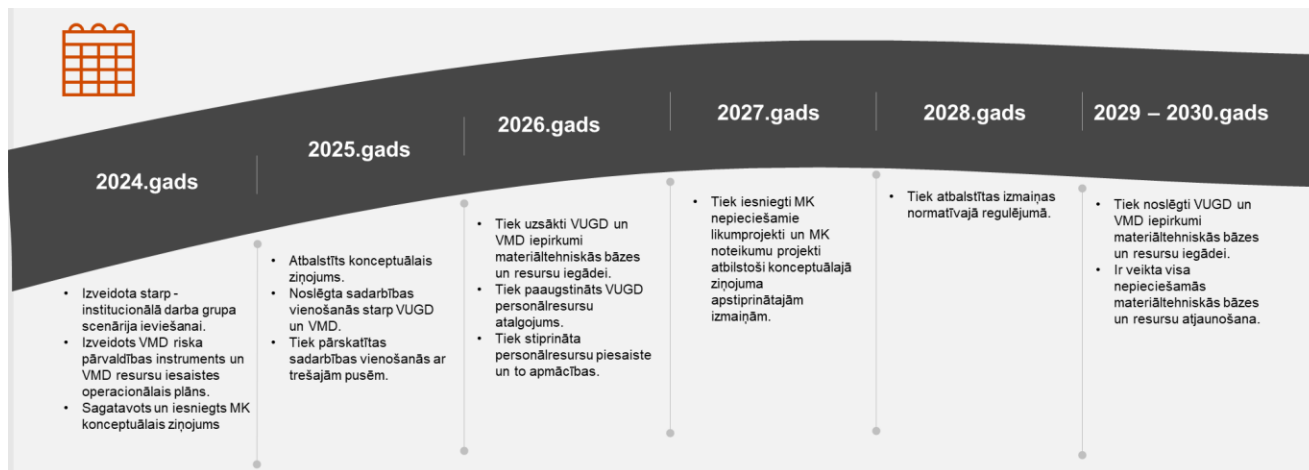
Scenārijs ņem vērā nākotnes izaicinājums un potenciālās klimata pārmaiņas, paredzot savvaļas, tai skaitā meža, ugunsgrēku uguns apsardzības un ugunsdzēsības funkcijas attīstību un iesāktu pārmaiņu turpināšanu. Scenārijs stiprina VUGD un VMD kapacitāti savvaļas ugunsgrēku dzēšanā, paredzot, ka meža uguns apsardzības un ugunsdzēsības funkcijas dzīves cikla aktivitātes īsteno jomas profesionāli, kas spēj pēc iespējas efektīvi nodrošināt funkcijas izpildi un nepieciešamības gadījumā pielāgoties klimata pārmaiņu radītajiem riskiem.

Scenārija ieviešana ietver četru priekšnosacījumu izpildi:

1. Scenārija ieviešana paredz jauna termina – savvaļas ugunsgrēki – ieviešanu.
2. Meža uguns apsardzības un ugunsdzēsības sistēmas riska pārvaldības instrumenta izveide.
3. VMD resursu iesaistes operacionālā plāna izveide.
4. Vienotas VMD un VUGD meža ugunsgrēkos iesaistīto resursu informācijas sistēmas izveide (esošo sistēmu integrācija).

Scenārijs sastāv no sagatavošanās posma, kurā nepieciešams īstenot scenārija ieviešanas priekšnosacījumus efektīvai tā ieviešanai paredzētajā termiņā, kā arī ieviešanas posma, kurā tiek veikti visi nepieciešamie pasākumi scenārija darbības nodrošināšanai. Scenārija sagatavošanās posma pasākumu veikšana, tai skaitā pētījumu un izvērtējumu veikšana, tiek paredzēta pirms attiecīgā plānošanas perioda - 2024. un 2025. gadā, savukārt ieviešanas pasākumu veikšana paredzēta 2026.-2030. valsts budžeta plānošanas periodā.

Attēls 2. Scenārija ieviešanas laika plāns

Savvaļas, tai skaitā meža, ugunsgrēku dzēšanas un vadības kapacitātes palielināšanas scenārija ieviešana paredz izmaiņas likumdošanā un būtisku finansējuma pieaugumu, lai nodrošinātu optimālu finansējumu funkciju izpildei, kā arī investīcijas funkciju attīstībai.

Izvēlētajam scenārijam ir veiktas nepieciešamo resursu (cilvēkresursu, materiāltehniskās bāzes un resursu, un finanšu resursu) aplēses, kā rezultātā secināms, ka pilnvērtīgai Savvaļas, tai skaitā meža, ugunsgrēku dzēšanas un vadības kapacitātes palielināšana VUGD un VMD scenārija ieviešanai nepieciešamas ievērojamas sākotnējās investīcijas un papildus regulārās uzturēšanas līdzekļi.

Neraugoties uz veiktajām aplēsēm, būtiskākais priekšnosacījums veiksmīgai scenārija ieviešanai ir politiskā griba izveidot pilnvērtīgi funkcionējošu un efektīvu meža uguns apsardzības un ugunsdzēsības sistēmu. Jāatzīmē arī tas, ka VMD ilgstoši nav bijis pietiekams finansējums funkcijas nodrošināšanai, līdz ar to bez papildus finansējuma piešķiršanas pastāv risks, ka funkciju nebūs iespējams efektīvi nodrošināt. Papildus dienesti saskaras ar grūtībām piesaistīt cilvēkresursus, it īpaši lauku apvidos, tādēļ svarīga alternatīvu tehnoloģisko risinājumu (piemēram, AUANS) ieviešana.

Pētījuma rezultātā ir izstrādāts optimāls modelis turpmākai valsts un privāto mežu un purvu uguns apsardzības un ugunsdzēsības funkciju nodrošināšanai, un efektivitātes uzlabošanai un risinājumi tā ieviešanai, kas kalpos par pamatu Zemkopības ministrijas konceptuālā ziņojuma sagatavošanai un iesniegšanai Ministru kabinetā.

